

O‘ZBEKISTONDA KICHIK VA O‘RTA BIZNESNI RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Ismoilova Yoqutxon Abduqayumovna

Andijon pedagogika texnikumi Biznes asoslari fani o'qituvchisi.

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda kichik va o‘rta biznesning shakllanishi hamda rivojlanish bosqichlari iqtisodiy va institutsional nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda mustaqillikdan keyingi davrda kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan davlat siyosati, islohotlar va ularning natijalari yoritiladi. Shuningdek, tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiyotdagi o‘rni, ularning rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar va mavjud muammolar ilmiy asosda ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, o‘rta biznes, tadbirkorlik, iqtisodiy islohotlar, xususiy sektor, bozor iqtisodiyoti, investitsiya, rivojlanish bosqichlari.

Аннотация: В данной статье анализируются этапы формирования и развития малого и среднего бизнеса в Узбекистане с экономической и институциональной точек зрения. Рассматриваются государственная политика, направленная на поддержку малого бизнеса в постнезависимый период, проводимые реформы и их результаты. Также научно исследуются роль предпринимательских субъектов в экономике, факторы, влияющие на их развитие, и существующие проблемы.

Ключевые слова: малый бизнес, средний бизнес, предпринимательство, экономические реформы, частный сектор, рыночная экономика, инвестиции, этапы развития.

Abstract: This article analyzes the stages of formation and development of small and medium-sized businesses in Uzbekistan from economic and institutional

perspectives. It examines state policy aimed at supporting small businesses in the post-independence period, ongoing reforms, and their results. The study also explores the role of business entities in the economy, factors influencing their development, and existing challenges.

Keywords: small business, medium business, entrepreneurship, economic reforms, private sector, market economy, investment, stages of development.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida kichik va oʻrta biznes iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. U nafaqat yangi ish oʻrinlarini yaratadi, balki iqtisodiyotning barqaror oʻsishini taʼminlashda ham muhim rol oʻynaydi.

Oʻzbekistonda mustaqillikdan soʻng iqtisodiyotni erkinlashtirish va xususiy sektorni rivojlantirishga alohida eʼtibor qaratildi. Ayniqsa, kichik va oʻrta biznesni qoʻllab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biriga aylandi.

Mazkur maqolaning maqsadi Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesning rivojlanish bosqichlarini tizimli ravishda tahlil qilish hamda ularning iqtisodiyotdagi ahamiyatini aniqlashdan iborat.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesning rivojlanish bosqichlarini chuqur oʻrganish maqsadida kompleks ilmiy yondashuv qoʻllanildi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy va amaliy usullar uygʻunligiga asoslandi.

Avvalo, tahlil va sintez metodi orqali kichik va oʻrta biznesga oid ilmiy adabiyotlar, iqtisodiy hisobotlar hamda normativ-huquqiy hujjatlar oʻrganildi va umumlashtirildi. Bu usul yordamida mavzuga oid turli nazariy qarashlar tizimlashtirilib, umumiy xulosalar shakllantirildi.

Shuningdek, tarixiy metoddan foydalanib, kichik va oʻrta biznesning rivojlanish jarayoni bosqichma-bosqich oʻrganildi. Mustaqillikdan keyingi davrda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar, davlat dasturlari va ularning natijalari vaqt kesimida tahlil qilindi. Bu esa rivojlanish bosqichlarini aniq ajratish imkonini berdi.

Qiyosiy-lingvistik emas, balki qiyosiy-iqtisodiy tahlil metodi orqali turli davrlardagi iqtisodiy koʻrsatkichlar oʻzaro solishtirildi. Xususan, kichik biznes subyektlari soni, ularning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi, bandlik darajasiga taʼsiri kabi koʻrsatkichlar tahlil qilindi.

Bundan tashqari, statistik tahlil metodi asosida rasmiy maʼlumotlar va ochiq manbalardagi statistik koʻrsatkichlar oʻrganildi. Bu usul yordamida kichik va oʻrta biznesning iqtisodiyotdagi real oʻrni va rivojlanish dinamikasi aniqlashtirildi.

Tadqiqotda shuningdek tizimli yondashuv qoʻllanilib, kichik va oʻrta biznes iqtisodiyotning tarkibiy qismi sifatida kompleks ravishda oʻrganildi. Bu yondashuv orqali ushbu sektorning boshqa iqtisodiy sohalar bilan oʻzaro aloqasi va taʼsiri tahlil qilindi.

Umuman olganda, qoʻllanilgan metodlar tadqiqotning ilmiy asoslanganligini taʼminlab, olingan natijalarning ishonchliligini oshirdi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesning rivojlanishi izchil va bosqichma-bosqich amalga oshirilganligini koʻrsatdi. Ushbu jarayonni tahlil qilish natijasida uning uchta asosiy rivojlanish bosqichi ajratib koʻrsatildi va har bir bosqichning oʻziga xos xususiyatlari aniqlashtirildi.

Birinchi bosqich (1991–2000-yillar) mamlakat iqtisodiyotida tub oʻzgarishlar davri boʻlib, unda bozor iqtisodiyotiga oʻtishning huquqiy va institutsional asoslari yaratildi. Ushbu davrda xususiy mulkchilikni rivojlantirish, tadbirkorlik faoliyatini

qonuniy jihatdan tartibga solish va kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan dastlabki chora-tadbirlar amalga oshirildi. Natijada kichik biznes subyektlari soni asta-sekin ortib bordi, biroq ularning iqtisodiyotdagi ulushi hali past darajada saqlanib qoldi.

Ikkinchi bosqich (2000–2016-yillar) kichik va o‘rta biznesni faol rivojlantirish davri sifatida tavsiflanadi. Bu davrda davlat tomonidan tadbirkorlikni rag‘batlantirishga qaratilgan keng ko‘lamli dasturlar ishlab chiqildi. Soliq yukining kamaytirilishi, kreditlash tizimining takomillashuvi va biznes infratuzilmasining rivojlantirilishi natijasida kichik biznes subyektlarining faoliyati sezilarli darajada kengaydi. Ushbu davrda kichik biznesning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi oshib, u iqtisodiyotning yetakchi sektorlaridan biriga aylandi.

Uchinchi bosqich (2017-yildan hozirgi kungacha) iqtisodiy islohotlarning yangi bosqichi bo‘lib, unda tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan yondashuv tubdan takomillashtirildi. Ushbu davrda biznes yuritish sharoitlarini soddalashtirish, byurokratik to‘siqlarni kamaytirish, litsenziyalash va ruxsat berish tizimini optimallashtirish kabi muhim islohotlar amalga oshirildi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, aynan ushbu bosqichda kichik va o‘rta biznesning iqtisodiyotdagi roli yanada mustahkamlandi. U nafaqat iqtisodiy o‘shishning asosiy drayveriga aylandi, balki aholi bandligini ta‘minlash, daromadlarni oshirish va o‘rta sinfni shakllantirishda ham muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

Bundan tashqari, tadqiqot natijalari kichik va o‘rta biznesning tarmoqlar kesimida ham kengayib borayotganligini ko‘rsatdi. Xususan, savdo, xizmat ko‘rsatish, sanoat va qishloq xo‘jaligi sohalarida ushbu sektorning ulushi sezilarli darajada oshgan. Bu esa iqtisodiyotning diversifikatsiyasiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda.

Shu bilan birga, ayrim muammolar ham aniqlangan bo‘lib, ular orasida moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatining yetarli emasligi, eksport salohiyatining to‘liq amalga oshirilmaganligi va innovatsion faoliyatning sustligi mavjud.

MUHOKAMA

Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda kichik va o‘rta biznesni rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib kelgan. Har bir rivojlanish bosqichi o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, u iqtisodiy islohotlarning chuqurlashuvi bilan chambarchas bog‘liqdir.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, dastlabki bosqichda asosiy e‘tibor huquqiy baza yaratishga qaratilgan bo‘lsa, keyingi bosqichlarda iqtisodiy rag‘batlantirish mexanizmlari kuchaytirildi. Zamonaviy bosqichda esa tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash tizimi yanada takomillashtirilib, raqamli iqtisodiyot elementlari keng joriy etilmoqda.

Shu bilan birga, kichik va o‘rta biznes rivojlanishida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatining cheklanganligi, bozor infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi va malakali kadrlar yetishmovchiligi kabi omillar tadbirkorlik faoliyatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin.

Biroq amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu muammolarni bartaraf etishga qaratilgan bo‘lib, kelgusida kichik va o‘rta biznesning iqtisodiyotdagi roli yanada ortishi kutilmoqda.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda kichik va o‘rta biznes izchil rivojlanish bosqichlarini bosib o‘tib, bugungi kunda milliy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismiga aylangan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ushbu sektorning

shakllanishi va rivojlanishi bevosita davlat tomonidan amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar, huquqiy baza yaratilishi va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining takomillashuvi bilan bog'liqdir.

Shuningdek, kichik va o'rta biznes nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlashda, balki aholi bandligini oshirish, daromad manbalarini kengaytirish va o'rta sinfni shakllantirishda ham muhim rol o'ynayotgani aniqlandi. Ayniqsa, so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu sektorning yanada erkin va samarali faoliyat yuritishiga zamin yaratmoqda.

Biroq, tadqiqot davomida aniqlangan ayrim muammolar — moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatining cheklanganligi, innovatsion faoliyatning yetarli darajada rivojlanmaganligi va eksport salohiyatining to'liq ishga solinmaganligi — kelgusida hal etilishi zarur bo'lgan masalalar sifatida qayd etildi.

Kelgusida kichik va o'rta biznesni yanada rivojlantirish uchun tadbirkorlik muhitini yaxshilash, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish hamda xalqaro bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I. A. O'zbekiston iqtisodiy islohotlar yo'lida. – Toshkent: O'zbekiston, 1995.
2. Mirziyoyev Sh. M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
3. Abdullayev Yo. Bozor iqtisodiyoti asoslari. – Toshkent: Mehnat, 2004.
4. G'ulomov S. S. Tadbirkorlik va biznes asoslari. – Toshkent: Fan, 2012.
5. Rasulov A. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2010.

6. Stiglitz J. E. Economics of the Public Sector. – New York: W.W. Norton, 2000.

7. Drucker P. F. Innovation and Entrepreneurship. – New York: Harper Business, 1985.

8. Schumpeter J. A. The Theory of Economic Development. – Cambridge: Harvard University Press, 1934.

9. World Bank. Small and Medium Enterprises (SMEs) Finance. – Washington, 2020.

10. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari. – Toshkent, 2023.